

Foredrag holdt på Havforskningsinstituttet 27.3.03
ved framlegging av instituttets statusrapporter 2003

FORSKNINGSPOLITIKK ER OGSÅ FISKERIPOLITIKK

av Departementsråd Jørn Krog

Vi her i Norge er i den unike posisjon at vi har fått råderetten over og eierskapet til noen av verdens rikeste havområder. Disse områdene inneholder store olje- og gassforekomster, muligens også drivverdige mineralforekomster i havbunnen og ikke minst rike fiskeforekomster, og de er rene. Dette er havområder som grenser til en unik kyst, og som det er vår oppgave å ta vare på og videreutvikle. Det plikter vi, ikke bare for vårt eget land og folk, men for mange andre land som kan nyttiggjøre seg våre råstoffer og/eller våre produkter.

Det er de ressurser som i første rekke knytter seg til havet, havbunnen og kysten som til sammen har gjort oss til et av verdens rikeste land. Det er imidlertid ikke slik at å høste de fordeler som våre naturressurser - inklusiv olje gir oss, gjør seg selv. Det må fra politisk side, fra departementets side, ikke bare FID - men flere andre departementer - påses at vi forvalter våre ressurser, våre muligheter, på en slik måte at vi får mest mulig igjen. Dvs. at disse ressursene brukes til å skape goder/verdier som best mulig kan bidra til å realisere de politiske mål som til enhver tid er gjeldende. For fiskeressursene er det viktig gjennom god forvaltning å sikre et vedvarende høyt utbytte, som jo er den viktigste forutsetning for lønnsomme og trygge arbeidsplasser langs kysten. Det er dessuten sentralt at havet og kysten fortsatt kan erklæres som rene og frie for forurensende stoffer. Vi legger i Norge ned et betydelig arbeid for å dokumentere havmiljøets renhet, og vi arbeider sterkt for at vi selv og andre land ikke slipper ut og sprer forurensende stoffer som kan skade det levende liv i havet, - og vi tar vare på ressursene.

Det er viktig at de næringer som på en eller annen måte er brukere av havet, ikke skader andre og andres ønsker om å bruke det samme havet til sitt formål. Det må finnes måter hvor fiske, havbruk, oljenæring, skipsfart, turisme og rekreasjon, for å nevne noe, kan leve i sameksistens og utnytte det enorme potensial som ligger nettopp i en fornuftig og planmessig bruk av vår kyst og vårt hav. I Fiskeridepartementet er vi opptatt av at vi skal klare denne oppgaven, selv om det betyr at Fiskeridepartementet må konsentrere seg om et bredere arbeidsfelt enn tradisjonelt. Jeg bruker å si at vi har forandret oss fra å være et næringsreguleringsdepartement til å bli et næringsutviklingsdepartement, men under "overskriften" Et fiskeri- og havdepartement.

Vi er i departementet opptatt av at det er gjennom måten vi bruker havet, miljøet og ressursene på at vi sikrer at kommende generasjoner har de samme muligheter og goder som vi har i dag. Bærekraftig forvaltning – eller vern gjennom bruk – er stikkord her.

Vi har etter departementets mening enorme muligheter for ny og større aktivitet basert på marine ressurser. For eksempel innen bioteknologisk industri, hvor organismer og stoffer fra havet vil få en mye større betydning enn i dag. Innen havbruk ligger det et stort potensial for å kunne dyrke både nye arter og organismer, organismer som er naturlig hjemmehørende i våre farvann, men som vi hittil ikke har oppdaget verdien av eller markedet for.

Det er av ulike miljøer gitt ulike scenarier for hvilke muligheter som finnes, men felles for de fleste er at vi kan mangedoble verdien fra havet knyttet til de levende ressurser og stoffer vi kan utvinne eller produsere fra disse. I tillegg kan trolig om noen tiår også interessen for hva som skjuler seg i form av mineraler i havbunnen skyte fart, og er vi heldige kan det godt tenkes at utvinning av slike kan gjøres lønnsomt og uten uheldige konsekvenser. Dette er ikke mitt område, men det er lov å gjøre sine tanker.

I Fiskeridepartementet har vi gjort "Verdier fra havet – Norges fremtid" til vår visjon, og det sier igjen det meste om hvordan vi tenker. Skal vi imidlertid make å få fram potensialet, skal vi make å forvalte våre ressurser og legge forholdene til rette for næringsvirksomhet, skal vi kunne bruke våre sjø- og strandarealer til beste for flest mulig, må vi ha kunnskap. Til det trenger både næringslivet og departementet forskning, FID relativt sett kanskje mer enn noe annet departement. Fiskeridepartementet er på mange måter helt avhengig av forskning og den kunnskap forskningen frambringer i sitt daglige arbeid. Dette er også bakgrunnen for at Fiskeridepartementet har Havforskningsinstituttet og det nyopprettede Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning direkte underlagt oss. Denne nære avhengigheten av kunnskap – og næringens spesielle struktur, er også bakgrunnen for at departementet eier 49 % + + av Fiskeriforskning og bidrar med direkte bevilgninger dit. Dessuten ønsker vi et sterkt teknologisk engasjement fra SINTEF.

De marine næringer er lokalisert langs kysten. Fiskeridepartementet har hatt og har som mål å bygge relevante kunnskapsmiljøer nettopp langs kysten, og som kan stimulere til innovasjon fra Stavanger i sør til Tromsø i nord. Samtidig er det viktig at de sentrale kompetansesentra i Norge bidrar til at vi får et tilstrekkelig tilfang av studenter som skal inn i næring og offentlig forvaltning knyttet til vår virksomhet. Det er viktig at det på våre universiteter og høyskoler er god fokus på fag og disipliner som er nødvendige for vår sektor og at det drives god og relevant grunnforskning.

Den blå akse – i departementets politikk – er det å systematisk utvikle FoU-miljøer langs kysten slik at næringen kan ta disse i bruk i å skape ny næringsvirksomhet. I denne aksen er det to knutepunkter som er særlig viktige for departementet – Bergen og Tromsø. Departementet har medvirket til at det er inngått samarbeidsavtaler mellom miljøene i Bergen og Tromsø på bred front.

En sentral brikke i departementets ansvarsområde er knyttet til matkvalitet og trygghet. Departementet har ambisjoner om at det nye NIFES (tidligere Fiskeridirektoratets ernæringsinstitutt) skal bli et nasjonalt sterkt ledende institutt knyttet til sjømat.

I forbindelse med etableringen av det nye Mattilsynet, overtar Fiskeridepartementet 1.1.2004 ansvaret for den såkalte fiskeesykdomsloven. Dette betyr et utvidet forvaltningsansvar og et totalansvar for den forsknings- og kunnskapsutvikling som trengs på dette området. Det er viktig for departementet med en tung kjerne i Oslo på dette fagområdet, men vi må også stimulere et allerede godt samarbeid mellom "våre" miljøer og Veterinærinstituttet, ikke minst gjennom Veterinærinstituttets egen avdeling i Bergen.

Skal vi lykkes i å realisere det potensialet og de verdier vi mener knytter seg til havet, må det til en betydelig vekst i satsing på forskning innen den marine sektor. Regjeringen har som mål å komme opp på OECD-nivå når det gjelder forskning og utvikling i Norge i løpet av en 5-årsperiode. En slik målsetting vil ikke kunne nås uten at industrien og næringslivet i mye sterkere grad enn i dag satser på forskning for å utvikle egne bedrifter og for å etablere ny

næringsvirksomhet. Sammenlignet med andre land er den offentlige innsatsen innen forskning og utvikling fullt på høyde, det er næringslivets egen forskning som først og fremst mangler. Dette gjør seg ikke minst gjeldende innen fiskeri- og havbruksnæringen, med mange små og mellomstore bedrifter.

For å rette på dette har Stortinget og Regjeringen lagt til rette for økt næringslivsforskning gjennom den såkalte SkatteFUNN-ordningen. Denne ordningen gir næringslivet og bedriftene et økonomisk insitament til å satse på forskning for å utvikle egen bedrift. Videre har fiskeri- og havbruksnæringen selv opprettet et eget fond med hjemmel i lov, som gir i størrelsesorden 100 mill. kroner til FoU per år. Det synes som om at SkatteFUNN-ordningen kommer til å virke etter hensikten. Den satsing som kommer gjennom fiskeri- og havbruksnæringens eget fond har allerede gitt den marine forskningen et kjærkomment løft.

Stortinget har på sin side opprettet det såkalte Forskningsfondet som vil komme til å gi en betydelig avkastning hvert år til forskning. Stortinget har bestemt at avkastningen av fondet i første rekke skal gå til de tematiske satsinger som var nevnt i forskningsmeldingen: Marin forskning, medisin og helse, skjæringsfeltet miljø/energi og IKT. Norge kan ikke være kunnskapsmessig ledende på mange felt, vi må bygge opp under de områder der vi har fortrinn. Det bør være en naturlig konsekvens av prioriteringene i Forskningsmeldingen at andelen til marin forskning fra Forskningsfondet er økende.

Forskning er et prioritert område for Regjeringen og Fiskeridepartementet. Vi kjenner imidlertid alle til den økonomiske situasjon og den budsjettmessige utfordringen den reiser. Det må hele tiden prioriteres strengt! Her er forskningsmeldingen retningsgivende! Men vår sektor er utdanning og grunnleggende forskning med god relevans sentralt. Dessuten oppgaver knyttet til forvalteransvaret, og her stiller forvaltningen av havets og kystens ressurser og miljø i en særklasse, sammen med å forvalte og sikre havbruket en lysende framtid. Samtidig må vi legge til rette for næringsutvikling innenfor rammen av kunnskapsøkonomien, som sikrer inntektsgrunnlaget for kommende generasjoner.

Vi står overfor store FoU-oppgaver innenfor den marine sektor som også kommer til uttrykk gjennom Regjeringens arbeid med marin verdiskaping.

- I ny økonomi er **kompetanse/kunnskap og innovasjonsevne** viktigste suksesskriterier.
- I gammel økonomi var forskning av relativt sett liten betydning.
- I ny økonomi er **forskning kritisk**.
- I gammel økonomi var arbeidskraften stabil.
- Globaliseringen har gjort at kampen i dag står om de gode hodene. Hodene er internasjonalsert. De mest attraktive vertslandene vinner denne kampen.

Instituttene og mer og mer U og H-sektoren har en sentral rolle i det norske innovasjonssystem. De skal bistå næringslivet i innovasjon. Dette krever betydelig innsikt i hvordan næringsaktørene og deres markeder fungerer. Og, det krever god evne til å markedsføre seg overfor næringslivet. Denne aktiviteten må balanseres hårfint mot instituttens evne til å fornye kunnskapsbasen, og det må et godt samspill til mellom institusjonene våre. Dessuten må det satses på teknologiutvikling, særlig gjennom miljøet i Trondheim.

- Man må investere langsiktig, slik at man i fremtiden har noe å høste fra. Man må investere langsiktig, for å være attraktiv som samarbeidspartner med andre FoU-miljøer i kunnskapsallmenningen.
- Man må ha faglige spisser der man ligger helt i kunnskapsfronten internasjonalt, igjen samarbeider ingen med et B-lag.
- Og ikke minst, skal næringen kjøpe B-lagskompetanse er de ute av morgendagens globale marked. Konkurransen vinnes av de beste.

Det offentlige har et ansvar her, særlig i forhold til å bygge miljøer som har en bredde og spisskompetanse som dekker både dagens og morgendagens behov i næringen. Vi investerer, men miljøene må selv sikre næringsmessig relevans og evne å hevde seg i den internasjonale kunnskapsallmenningen.

Havforskningsinstituttet er først og fremst et forvaltningsinstitutt. Myndighetene er viktigste kunde/bruker – og vi må anvende den kunnskap instituttet utvikler til å skape gode rammevilkår for næringsaktivitet. Jeg vil i den sammenheng honorere Havforskningsinstituttet for god evne til kreative og nyskapende initiativ i forskningen. Som to eksempler vil jeg nevne prosjektene Mareano og torskens genom. Dette er store, tunge prosjekter med mange samarbeidspartnere – slik vi liker. Om disse lar seg finansiere gjenstår å se, men at det ville vært ønskelig er det mange som mener.

Departementet anser Havforskningsinstituttet på mange måter som en entreprenørinstitusjon i forsknings- og forvaltningsøyemed. Havforskningsinstituttet har store og viktige oppgaver å ivareta innen ressurs, miljø, havbruk og kystsoner, og den forskning og overvåking som instituttet utfører er viktige som premisser for de valg myndighetene gjør. Særlig for Fiskeridepartementet og fiskeriforvaltningen er Havforskningsinstituttets arbeid av helt avgjørende betydning. Det er også bakgrunn for at en har satset så sterkt nettopp på å utvikle og bygge videre ut dette instituttet, slik at det i dag framstår som faglig sterkt og som et av verdens fremste institutter på sine områder. I størrelse kan det også måle seg med de største i Europa.

I april overtar instituttet kanskje verdens fremste forskningsfartøy, "G.O. Sars". Dette fartøyet er blitt til i et nært samarbeid med Universitetet i Bergen, og vil gi både Havforskningsinstituttet og Universitetet nye muligheter til å fravriste naturen og havet, dets hemmeligheter. Dette samarbeidet om et felles forskningsfartøy og et felles rederi gir i tillegg til effektiv utnyttelse av felles ressurser også viktige faglige synergieffekter. Samarbeid om felles forskningsoppgaver som for eksempel den internasjonale Mar-Eco-ekspedisjonen til Den midtatlantiske rygg er et godt eksempel. Jeg er helt sikker på at felles fasiliteter mellom ulike forskningsmiljøer vil gi både faglig stimulans og større effektivitet, ja, kort og godt mer forskning for pengene.

Den utvikling Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen har stått i spissen for på fartøysiden vil vi fra departementets side over tid bidra til å utvikle videre til å bli et landsomfattende samarbeid. Hvordan dette best skal gjøres organisatorisk gjenstår å se, men den modellen som er valgt her i Bergen er svært interessant.

Havforskningsinstituttet vil få styrket også sin havbruksforskning ved at forskningsstasjonene i Matre og Austevoll blir oppgraderte og ved at de får nye bygg og laboratorier. I Matre vil første spadetak på nytt bygg, kostnadsregnet til 150 mill. kroner, bli tatt allerede til høsten.

Stasjonsutvidelsen vil stå ferdig i 2005. Austevoll og Flødevigen ligger ett år etter i planleggingen, men også for disse to stasjonene foreligger det konkrete planer om utvidelser.

Det er videre slik at departementet har lagt opp til og fått gjennomført en utvidelse av Havforskningsinstituttet ved at instituttet har etablert en egen avdeling i Tromsø fra og med 1.1.2003.

I departementet er vi godt kjent med den omorganiseringsprosess som styret har satt i gang og som departementet er opptatt av skal gi som resultat et enda bedre institutt, helt i tet i den vitenskapelige internasjonale forskningsfront. Vi har store forventninger og tiltro til at det arbeid som er satt i gang vil gi som resultat et institutt organisert slik at det fremmer den faglige utvikling vi ser er nødvendig for å kunne gi gode svar på kompliserte og svært sammensatte problemstillinger som for eksempel rådgivning knyttet til økosystemforvaltning og havbrukets utvikling og plass i en økologisk sammenheng. Som departement er vi avhengig av de til enhver tid beste, vitenskapelig baserte råd, for å kunne ivareta det forvaltningsansvar vi er pålagt.

Dere har nettopp fått presentert en ressursrapport, en miljørapport og en havbruksrapport. Dette er tre rapporter som er svært viktige og mye brukt, ikke bare i departementet og i fiskeriforvaltningen, men av svært mange og i mange sammenhenger. Instituttet er som jeg tidligere har sagt, viktig premissgiver, men det er også en viktig kunnskapsleverandør og sterkt inne i folkeopplysningens tjeneste. Rapportene viser hva instituttet står for både i faglig kvalitet og i kvalitet hva angår å formidle sine forskningsresultat til et bredt publikum. Det er svært fortjenstfullt at instituttet årlig utgir disse rapportene, og at de er tilgjengelige på Internett. Jeg skulle imidlertid ønske at de ble bedre kjent i skoleverket, slik at de også kunne bli brukt i undervisningen i skolen, noe som også kunne virke positivt på rekrutteringen til fiskeri- og havbruksnæringen på noe sikt.

Selv om vi nå opplever vanskelige tider for mange i våre næringer, så er det vår oppfatning i Fiskeridepartementet at det må satses på det vi anser som det viktigste område for verdiskaping, verdier fra havet. Ved å satse i nedgangstider kan en snu utviklingen til noe positivt.

Havforskningsinstituttet vil alltid ha en sentral plass i norsk fiskeri- og havforvaltning – men posisjonen må forsvares hver dag – gjennom stadig og bevisst søken etter forbedringer, vitenskapelige og organisatoriske, og når det gjelder konkrete resultater. Og med dette ønsker jeg Havforskningsinstituttet lykke til!